

بررسی چگونگی گذران اوقات فراغت در بین زنان منطقه تحت پوشش پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب شهر اراک در سال ۱۳۸۴

معصومه حسینی^۱، لیلا رحیمی^۲، زهرا آجرلو^۳، زهره مجیدی^{۴*}، نسرین روزبهانی^۲

- ۱- دیپلم، عضو مردمی پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب شهر اراک
- ۲- دانش آموز دوره پیش دانشگاهی، عضو مردمی پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب شهر اراک
- ۳- کارشناس زبان انگلیسی، مدیر اجرایی پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب شهر اراک
- ۴- مربی، کارشناس ارشد مامائی، عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامائی، دانشگاه علوم پزشکی اراک

تاریخ دریافت ۸۴/۱۲/۲۴، تاریخ پذیرش ۸۵/۶/۸

چکیده

مقدمه: مشکل چگونگی گذران اوقات فراغت زنان معضل دیرپایی است که گریبان نیمی از جمعیت کشور را گرفته است که لازم است هر چه سریعتر برای رفع آن چاره‌های اندیشید. از آنجائی که اولین قدم در حل هر مشکل، شناخت وضعیت موجود است این تحقیق با هدف بررسی چگونگی گذران اوقات فراغت زنان طراحی گردید.

روش کار: این مطالعه کیفی از نوع *Grounded theory* در سال ۱۳۸۴ در منطقه تحت پوشش پایگاه دکتر محمد قریب شهر اراک انجام شد که جامعه پژوهش آن را زنان خانه دار این منطقه تشکیل می دادند. روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و روش جمع آوری اطلاعات مصاحبه عمیق فردی بود. تحقیق بعد از انجام ۵۰ مصاحبه به اشیاع اطلاعات رسید. برای تجزیه و تحلیل، تمام مصاحبه‌ها کدگذاری و دسته‌بندی گردید و در مفاهیم و عناوین کلی خلاصه شد. اخلاق پژوهش در تمامی مراحل تحقیق، بر اساس بیانیه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی رعایت گردید.

نتایج: خانم‌های مورد پژوهش مدت زمان فراغت خود در شبانه روز را بین ۳ تا ۸ ساعت بیان کردند. اکثر آنها عنوان کردند که عمده اوقات فراغت خود را با صحبت کردن با زنان دیگر در کوچه و خیابان و سپس تماشای تلویزیون می‌گذرانند و مطالعه، ورزش و فعالیت‌های اجتماعی کمترین نقش را در گذران این اوقات به خود اختصاص می‌دهد. هم‌چنین بیشتر این خانم‌ها بیان کردند که گذران اوقات فراغت به این شکل، نقشی در یادگیری آن‌ها ندارد. از نظر این افراد مهم‌ترین علت عدم استفاده صحیح از اوقات فراغت، عدم وجود امکانات از جمله کتاب خانه، ورزشگاه، امکان تفریحی و فرهنگ‌سرا می‌باشد.

نتیجه گیری: بر اساس نتایج این مطالعه، وضعیت گذران اوقات فراغت زنان منطقه تحت پوشش پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب مطلوب نیست و نیاز به برنامه ریزی دقیق برای حل این مشکل ضروری به نظر می‌رسد. ایجاد اماکن فرهنگی، آموزشی، تفریحی به طوری که در دسترس همه قرار داشته باشد یکی از راه کارهای حل این معضل می‌باشد.

واژگان کلیدی: اوقات فراغت، زنان، تلویزیون، مطالعه، پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب

*نویسنده مسئول: اراک، پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب

E-mail: zohmajidi@gmail.com

مقدمه

تاکنون سنتی و محدود بوده است. این مسئله در مورد زنانی که همواره خانه نشین هستند و تصور آنان از جایگاهشان این است که تنها در چارچوب خانه و نه چیزی فراتر از آن جای دارند، نمود بیشتری دارد. مشاهده خانم‌هایی که در کوچه و خیابان وقت خود را با حرف زدن با یکدیگر و آن هم حرف‌های تکراری و بیهوده می‌گذرانند ما را به فکر انداخت تا با انجام یک پژوهش، نظر خانم‌های خانه دار را در رابطه با چگونگی گذران اوقات فراغتشان جویا شویم تا بتوان با تجزیه و تحلیل این نظریات راه حل‌هایی برای بهینه سازی اوقات فراغت این قشر مهم جامعه یافت.

روش کار

این مطالعه کیفی از نوع Grounded theory در سال ۱۳۸۴ در منطقه تحت پوشش پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب شهر اراک انجام شد. جامعه هدف این مطالعه را زنان خانه دار و جامعه پژوهش را زنان خانه دار ساکن در این منطقه تشکیل می‌دادند. روش نمونه‌گیری، روش مبتنی بر هدف بود یعنی افراد واجد شرایط در دسترس با رضایت خود در این پژوهش شرکت کردند. روش جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه غیر ساختاری (مصاحبه عمیق فردی) بود. مصاحبه در محلی که مصاحبه شونده راحت بود انجام شد بدین ترتیب که با استفاده از راهنمای پرسش‌نامه، سؤالات پژوهش مطرح گردید و در صورت لزوم سؤالات بیشتری نیز پرسیده می‌شد و توسط مصاحبه‌گر ثبت می‌گردید. تحقیق بعد از انجام ۵۰ مصاحبه به اشباع اطلاعات رسید و اطلاعات جمع‌بندی و تجزیه و تحلیل شد. برای تجزیه و تحلیل، تمام مصاحبه‌ها کد گذاری و دسته‌بندی گردید و در مفاهیم و عناوین کلی خلاصه شد. اخلاق در پژوهش در تمام طول تحقیق، بر اساس

اوقات فراغت و موضوعات در ارتباط با آن یکی از مهم‌ترین مباحث روز دنیاست و در بسیاری از جوامع از نحوه صحیح پر کردن اوقات فراغت مردم در جهت فرهنگ سازی و هویت سازی بهره‌برداری می‌شود (۱). این اوقات نزدیک‌ترین پیوند را با زندگی معنوی و فرهنگی افراد دارد. اوقاتی که به میل و اختیار در راه آموختن، آفریدن، پژوهش، تربیت، مشارکت‌های داوطلبانه اجتماعی، گسترش افق‌های اندیشه و در بسیاری از عرصه‌های دیگر صرف می‌گردد. فرد می‌تواند در اوقات فراغت آن چیزی را که می‌پسندد انجام دهد، شخصیت نهایی خود را باز یابد و آن را ابراز کند، بنابر این قابلیت‌های فرد غالباً در عرصه اوقات فراغت جلوه‌گر می‌شود (۲-۴). فعالیت‌های اوقات فراغت از چنان اهمیتی برخوردار است که از آن به مثابه آینه فرهنگ جامعه یاد می‌کنند. اوقات فراغت می‌تواند بستر مطلوبی برای رشد شخصیت و اعتلای وجود و یا برعکس زمینه همواری برای بروز اختلالات رفتاری، اخلاقی و انحرافات و بزهکاری‌های اجتماعی باشد (۵). بهینه سازی این اوقات، حتی در کاهش جرائم در جامعه نیز کمک بسزایی می‌کند. چگونگی گذران اوقات فراغت اقشار مختلف جامعه یکی از دغدغه‌های مسئولین، جامعه‌شناسان و دیگر دست‌اندرکاران این مقوله می‌باشد (۷، ۸). در این میان مشکل چگونگی گذران اوقات فراغت زنان معضل دیر پای است که گریبان نیمی از جمعیت کشور را گرفته است. این معضل از آن رو مورد توجه قرار می‌گیرد که بدانیم سهم زنان در اوقات فراغت بسیار کمتر از مردان است و امکانات تفریحی، ورزشی و فراغتی آنان نسبت به مردان بسیار کمتر و محدودتر است. نگرش‌های حاکم بر جامعه در خصوص چگونگی گذران فراغت خانم‌ها

که دوست دارند فعالیت اجتماعی بیرون از منزل داشته باشند. همچنین اعتقاد داشتند که لازم است برای آنها امکانات تفریحی و آموزشی بیشتری فراهم شود.

بحث

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که نحوه گذراندن اوقات فراغت یکی از معضلاتی است که زنان با آن روبرو هستند. در تحقیقی از خانواده‌های ایرانی این نتیجه به دست آمد که ۴۰ درصد از افراد برای پر کردن اوقات فراغت به گردش، تفریح، زیارت و غیره می‌روند و تنها ۳-۴ درصد به امر مطالعه و رفتن به کتابخانه می‌پردازند. مردم استرالیا ۴۶ درصد وقت آزاد خود را می‌خوانند. مردان اسلوانی نیز ۴۰ درصد وقت فراغت خود را به تماشای تلویزیون و ویدئو اختصاص می‌دهند. در عوض زنان سوئدی بیشتر از بقیه وقت خود را صرف امور اجتماعی می‌کنند (۸). در تحقیق دیگری توسط سایر در دانشگاه اوهایو این نتیجه به دست آمد که مردان دارای همسر و فرزندی، در مقایسه با زنان دارای همین شرایط، وقت فراغت بیشتری دارند. در این مطالعه گفته شده اگر این زنان در مقطعی از شبانه روز درگیری خانه و فرزندان را نداشته باشند باز هم در حال شتاب و عجله هستند (۹). قرایی مقدم نیز نرخ افسردگی زنان خانه دار را بین ۲ تا ۳ میلیون می‌داند (۱۰).

نتیجه گیری

بر اساس نتایج این مطالعه، وضعیت گذران اوقات فراغت زنان منطقه تحت پوشش پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر محمد قریب مطلوب نیست و نیاز به برنامه‌ریزی دقیق برای حل این مشکل ضروری به نظر می‌رسد. ایجاد اماکن فرهنگی، آموزشی، تفریحی به

بیانیه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی رعایت گردید.

نتایج

خانم‌های مورد پژوهش مدت زمان فراغت خود را بین ۳ تا ۸ ساعت در روز بیان کردند که این میزان در فصل تابستان بیشتر می‌باشد. اکثر آنها عنوان کردند که اوقات فراغت خود را اغلب در خانه یا کوچه سپری می‌کنند. همچنین اکثر آنها عقیده داشتند قادر به استفاده صحیح از این ساعات نیستند. آنها مهم‌ترین علت عدم استفاده صحیح از اوقات فراغت را عدم وجود امکانات می‌دانستند و علاوه بر آن عدم آگاهی و فقر را نیز از دلایل دیگر در این زمینه بیان کردند. به گفته این خانم‌ها، عمده اوقات فراغت آنها صرف صحبت کردن با زنان دیگر در کوچه و خیابان و سپس تماشای تلویزیون می‌شود، ولی از صحبت کردن با دیگران به وسیله تلفن به علت پر هزینه بودن کمتر استفاده می‌شود. همچنین مطالعه در پر کردن اوقات فراغت آنها نقش زیادی ندارد که علت آن را نیز گرانی کتب و نشریات و در دسترس نبودن کتابخانه‌های عمومی در نزدیکی محل سکونت خود بیان کرده‌اند.

از دیگر نتایج این مطالعه این بود که بیشتر خانم‌های مورد پژوهش بیان کردند که این اوقات نقشی در یادگیری آنها ندارد (به خصوص زمان‌های صرف شده در کوچه و خیابان) و چون راهی دیگر برای گذراندن اوقات فراغت ندارند، از روی اجبار و فقط برای سرگرم شدن این اوقات را این گونه سپری می‌کنند. همچنین اکثر آنها از این که وقت خود را بی‌حاصل در کوچه و خیابان سپری می‌کنند عمیقاً ابراز ناراحتی می‌کردند.

در رابطه با این که این خانم‌ها تمایل دارند چگونه اوقات فراغت خود را پر کنند، اکثراً بیان کردند

۴. شریفیان م، اخوی راد س ا، ایران شاهی ک. چگونگی پرداختن به فعالیت های اوقات فراغت بین جوانان و نوجوانان. انتشارات دبیرخانه شورای عالی جوانان، بهار ۱۳۷۶.

۵. افروز غ. فراغت زمینه ساز بهداشت روانی و بستر خلاقیت ها ماهنامه پیوند، انتشارات اولیاء و مربیان وزارت آموزش و پرورش، تابستان ۱۳۷۰، شماره ۱۴۲.

۶. دومازیه ز. مقدمه ای بر جامعه شناسی فراغت. فصل نامه مدیریت در آموزش و پرورش، سال ، سال چهارم، مسلسل ۱۳، ۱۳۴۸.

۷. یوسفی ب. چگونگی گذران اوقات فراغت. فصل نامه مدیریت در آموزش و پرورش، سال ، سال چهارم، مسلسل ۱۳، ۱۳۶۲.

۸. اینترنت روزنامه همشهری. مصیبت تعطیلی مدرسه، خانواده و اوقات فراغت. ۱۳۸۳/۳/۳۰، سال یازدهم، شماره ۳۰۸۲.

9. Sayer L. Even with more time, women feel less rushed, study finds. Available at: http://www.osu.edu/news/lvl2_news_story.php?id=1296

طوری که در دسترس همه قرار داشته باشد یکی از راه کارهای حل این معضل می باشد.

منابع

۱. فرصتی برای اندیشیدن. مجله فرهنگ و پژوهش، ۲۳ تیر ۱۳۸۵، شماره ۱۵۴. قابل دسترس در:

<http://www.fpm.ir/archive/no%5f154>

۲. صیادی فر س. تولید فرهنگ: اوقات فراغت و فرهنگ. قابل دسترس در:

<http://www.aa-saeidi.com/course/archives/000319.php>

۳. کوهستانی خ، خلیل زاده امینان ع. پژوهش در اوقات فراغت و راههای بهره وری از آن. موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، چاپ اول، سال ۱۳۷۸، ص ۳.

The investigation of passing the leisure time among women in Imam Ali region (population research base), 2005

Hosseini M¹, Rahimi L², Ajerloo Z², Majidi Z³, Roozbahani N⁴

Abstract

Introduction: Quality of passing the leisure time is one of the women problems which have a long – standing effect on their life. It needs to solve promptly. Since solving every problem is due to recognizing it, this research is designed to investigate the passing of leisure time.

Materials and Methods: This study is a qualitative one and is called “grounded theory” which has performed in research population base of Arak University of medical sciences in 2005. Sampling was based on objective and data gathering was done by in-depth interview. Data was saturated after 50 interviews. All of them were coded and classified and summarized as main topics. Research ethical points were determined carefully.

Results: Women believed that they had 3-8 hours leisure time in a day. Most of them mentioned that they had spared their time with other women in allies and streets, watching television and talking to each other. Studying, exercising and social activities were the least activities. Their leisure time does not have any effect in their learning. Lack of library, sport camps, entertaining facilities and cultural clubs were their problems.

Conclusion: According to the results of study, passing the leisure time in women is not suitable, which needs special attention. Establishing cultural, educational and entertaining centers which can be available for every person is suggested.

Key Words: Leisure time, women, research population base

1 - Housewife, Population member of Arak population research base.

2 - High school student, Arak population research base.

3 - BSc. Of English language, executive manager of Arak population research base.

4-Instructor, MSc. of midwifery, academic member of nursing and midwifery school, Arak University of medical sciences.